

26

39. Hi ta hi ta vona Mjimjan.

Loko nweti wu basile wu te cacaaa (wu te paaa) e xidyambyini, vafana va Vatsonga hi kona va tlangaka mitlangu ya vona ya nkarni wa vusiku. Mitlangu leyi yi tlangiwa e puweni ra muti.

"Hi ta hi ta vona Mjimjan" hi wunwana wa mitlangu le'yo tano le'yi tlangiwaka hi vafana hi mikarhi ya ku xuxa. Mjimjan i vito ra munhu.

Mjimjan e ku sunguleni ka mhaka ya kona wa khohlola-khohlola; e ndzhaku ka nasikunyana wa vabya swinene se ku lanza ku lomela ka yena ni ku hlala ka yena ni ku fa ka yena ni ku lahliwa ka yena; nwi ya hetelela ni ku puka ka yena a va xipuku xa ndzilo le'xi hlongorisaka ni ku chevisa vana xi ringeta ku va khona.

E ku sunguleni ka ntlangu lowu, mofana wunwana l'a tekaka xitshamu xa Mjimjan u etlela e hansi a funengetiwa hi nkunba (xuka) tani hi muvabyi.

Se vafana hikwavo la'va nga kona va ya yina e kule va khomane swisuti hi mavoko mambirhi-mbirhi. Se va ta fambisa sweswo onge i xitimela, va ya laha Mjimjan a nga kona ku ya nwi pfluxela leswi a tivabyelaka mbuyangwana.

Vapfluxeli lava va fike va vutisa mu ongoli wa Mjimjan va ku :

"Mjimjan u njhani ?"

Muongoli a hlamula a ku :

"Mjimjan a nga pfukanga swinene, wa khohlola-khohlola."

Se va pfluxeri volavo va tlhela hi landuba wa vona va vuyela e kaya.

ndzhaku ka nkarninyana va ta ta va vuyile va ta kamba muvabyi wa vona Mjimjan. Va ta fika e ka muongoli va ku :

"Hi ta hi ta vona Mjimjan, "

"Hi ta hi ta vona Mjimjan, "

"Hi ta hi ta vona Mjimjan."

Muongoli se a hlanula a ku :

"Mjimjan wa vabya; Mjimjan wa vabya."

Vapfuxeri se va ta ba muduba va tlhelela e kaya.

E ndzhaku ka nkarhinyana va ta tlhela va vuya va ri karhi va yimbelela risimu ra vona leri va tēka ha rona ku ta vona ni ku pfula Mjimjan. Muongoli wa Mjimjan se u ta va byela leswaku Mjimjan wa gomela, Mjimjan wa konya.

Se vapfuxeri va titlhela va tiyela e kaya hlanuba wa vona.

Ndzhakunyana va tlhela va vuya va ri karhi va yimbelela va ku :

"Hi ta hi ta vona Mjimjana,"

"Hi ta hi ta vona Mjimjan,"

"Hi ta hi ta vona Mjimjan."

Muongoli :

"Mjimjan wa hlala,"

"Mjimjan wa hlala,"

"Mjimjan wa hlala."

Huuu, va titlhelela vapfuxeri va vanhu.

Nakambe va ya ta va vuyile va ri karhi va yimbelela va ku :

"Hi ta hi ta vona Mjimjan,"

"Hi ta hi ta vona Mjimjan,"

"Hi ta hi ta vona Mjimjan."

Muongoli :

"Mjimjan u file,"

"Mjimjan u file,"

"Mjimjan u file."

Huuu, va titlhelela na gone ravo ra ku vangwa hi ku fa ka nakulobye, Mjimjan.

Ndzhaku ka nkarhanyana va ta va vuyile nakambe va ri karhi va yimbelela risimu ra vona va ku :

"Hi ta hi ta vona Mjimjan,"

"Hi ta hi ta vona Mjimjan,"

"Hi ta hi ta vona Mjimjan."

Muongoli :

"Mjimjan wa puka,"

"Mjimjan i xipuku !"

Se loko muongoli a vule sweswo, Mjimjan a ku bulumuku !
navo vapfuxeri vakwe va ku ba mfe ! va ku hi rivilo va
tsutsuma hi ku chava Mjimjan l'a hunzukeke xipuku.

39/3*

(3)

Se Mjimjan u ta mukisana na vona a va hlongorisa
a ko a ya ku wunwe wa vona a ku nwi gi ! Yaloye a khomiwaka
u ta va yena Mjimjan loko ntlangu wu tlhela wu sunguriwa ra
vumbirhi.

Hi wo makumu ya ntlangu wa Mjimjan.

~~Goj. S. 880~~

38. Lu belana masindza.

4
Lowu i ntlangu lo'wu olovaka ngopfu ni ku ka wu nga lehangi ku tlanga ka wona.

Vafana va belana masindza loko va tshamile e hubyeni kumbe e lawini, haabi ku ri e xitangeni — kunwana ni kunwana laha va xuxaka kona.

Mufana u sungula ntlangu lowu hi ku kombela mufana kulobye leswaku a pfunela ku beriwa masindza. Ku beriwa masindza hi leswaku mufana u hlanganisiwa voko hi nakulobye, ivi a nwi tova hi ku hlanganisa nwala wa kindzu ni wa ritiho rinwana. Ku tova loku hi ko ku bela masindza, hikuva motoviwa u twa ku vava tani hi loko a beriwa masindza manene ya nsibhi.

Vatlangi va ntlangu lowu va tsakisiwa hi ku vona nakulobye a ku tshukwa ! — a enava loko minwala ya nakulobye yi ku nwi ntwi ! yi nwi tova. Se i fanya kwalaho, vafana va hleka l'a twaka ku vava.

Wu hela kwalaho ntlangu lowu. A ku na ku phikizana e ka wona tani hi le ka yinwana mitlangu ya vafana va Vatsonga.

5

899

38. Ka Belana Masindza .

first version

K24/12

Her 16/2/52
original

5

Ku belana masindza hi ^{wu}hwana wa ntlangu ya vafana va Vatsonga .
Wona , i ntlanguyana le'wantsonge . Ntlangu lowu wa olova ngopfu ni ku
va munhu a hatla ku khoma matlangela ya wona , hikava a wa
lehang^a , nakona a wa lavi switlanga-tlangan^a swo tlanga ha swona,
hikava wu tlangiwa hi mavoko ni mihwala ya vatlangi ntsena .

Ku tlanga ka wona , mafana / khoma voko ra nakulobye hi voko ra
xineke hi hi laha ri hlanganaka ni kandla , a ri "hlanganisa" . Ku
~~ku~~ hlanganisa i ku ri khoma a ri rhendzela hi tintiho ta kwe . Se
loko a ri khomise sweswo , mafana l'a khomeke ^{wu}hwana / ta "bela"
nakulobye masindza . Hi leswaku / ta hlanganisa voko ra yena tani
hi loko a ri bela sindza . Ku bela sindza swi vula ka enghenisa
sindza e vokweni ra munhu . Kambe e ku bela sindza lo'ku
v^uriwaka e ntlanguwini lowu , swi vula ku hlanganisa ~~hla~~ voko ra
nakuloni , u ri karhi u ku hwi ntswi ! -- u hwi tova hi mihwala
le'yi hlanganaka loko u ri karhi u hlanganisa voko ra yena . Se
yena l'a beriwaka masindza / ta ku thukwa ! -- a ehava leswi a
twaka ka vava ka mihwala le'yi nge hwi ntswi ! yi hwi tova .

Se loko a thukwatisa sweswo , vanakulobye va to na fa hi
mafanya , va ku thya-thya-thya-thya^{ga} , -- va hleka ku ehava ka
yena .

Se ^{wu}hwana na yena / ta endlisiwa sweswo , a "berywa" masindza na
yena : ^Mmafanya ya ta va mafanya , va ko vatsongwana lava va karhala
ku xuxa , se va tiyela e k'etleleni . Hi wo makamu ya ntlangu wa
kona , wa ka "belana" masindza .

Vafana va Vatsonga va rhandza ngopfu ntlangu lo'wu vuriwaka muchongolo kumbe ku cina, kumbe ku chachula kumbe ku biyaza, kumbe ku khinya, kumbe ku kavanga. Ku chongola i ku cina ; ku chachula i ku cina hi xisuti; ku biyaza i ku cina hi ku hima nenge e hansi munhu a yimile e ndzhawini yinwe ntsena; ku khinya ka ha ri ko ku chachula ; ku kavanga i ku cinisa khwiri.

Ku ciniwa tintombi ni majaha va ri karhi va hlavelela — hi leswaku ku vuma kumbe ku yimbelela. Hikwaswo leswi swi vuriwa muchongolo.

Xifasi xona i muchongolo lowu vacini va hlovaka va helela swinene-nene hi ku tikhaviswa hi vuhlalu ni miceka le'yo saseka swinene-nene, ku chayiwa ni xigubu ni timpempe. Tinghoma tinwana ti hlaveleriwa ku ri karhi ku phokoteriwa mandla ni ku chaya marhonge ni swiwayawaya swinwana.

Ku biyaza ni ku cina xifasi hi yona muchongolo le'yikulu ya Xitsonga le'yi ciniwaka hi vafana va Vatsonga ni la'vakulu. Kambe muchongolo yinwana na yona yi kona tani hi muchongolo ya ku thwasisa swingomantandza. Ku thwasisa i ku endla munhu l'a nga ni swikwembu a va nanga; singomantandza i thwasana kumbe munhu loyi se a hundzukeke a va nanga.

Vafana va Vatsonga va vama kumbe ku tolovela ku dyondza ku chongola ni ku vuma hi mikarhi ya loko va hetile ku lalela ni vusiku. Va dyondza ntlangu lowu e rivaleni ra ndyangu kumbe e hubyeni .

Mikarhi yinwana, kambe a swi tali, vafana va dyondza ku chongola e mapuweni lawa va riselaka e ka wona. Ha kanyingi vafana va cina ni vusiku hi mikarhi leyi nxe ti vu nga te paaa (cacaaaa).

E mikarhini yoleyo ya ku dyondza ku cina va ti lulamisela siku va nga ta phikizana ni vafakulobye va miganga yinwana kumbe ku cina ni vakulukumba. Swi tala ngopfu ku vona mikhumbhi ya miganga yo hambana-hambana yi phikizana hi ku chongola. Ku tala ku chongoriwa hi masiku ya ku huma ka tikhomba ni ya ku

hlomisiwa ka ntombhi, ni ya ku vutiwa ka wanhwana, ni ya ku lovorwa ka wanhwana, ni masiku la'makulu yo fana ni ku vekwa ka hosi e xitshanwini xa vuhosi, ni khizinuswi, ni manwana ni manwana.

E masikwini wolawo mikhumbhi kumbe mavuthu ya miganga ganga yo hambana ya hlangana e nuzhawini leyi ku tsakiwaka kona ya phikizana hi ku chongola. Kwalaho ku ta voniwa mukhumbhi lowu wu nga ta tlula yinwana hi ku tsakisa vanhu.

27/2 (7) Ku ni vativi va swona la'va tivaka ku vona swicini le'swi tlulaka swinwana hi ku cina ni ku hlova. Vativi lava va tiva ni ku komba nsini le'yi tlulaka tinsini tinwana hi ku cina ka yona. Nsini i munhu l'a tivaka swinene ku cina.

Nsini le'yi tlulaka tinsini tinwana hi ku cina ni ku hlova yi dzhunisiwa hi ku yi tlhoma risiva. Ku tlhoma risiva swi endliwa hi tindlela tiningi-nying, tani hi ku ha mucini mali kumbe ku nwi nyika xipereta (xipeneti), kumbe ku nwi tlhoma ribyanyi, ni swinwana ni swinwana swo tsakisa nsini ha swona.

Nyiko leyi hi ro risiva ra kona. Loko muchongolo wu ta va se wu hangalakile ku ta twala leswaku swimanmani u tlhomiwe risiva. Yi va mhaka le'yikulu e tikweni hikwaro.

Mufana wunwana ni wunwana l'a chongolaka hi siku ra ku phikizana ka mikhumbi u fanele ku hlova swinene-nene a helela, na mmiri wa yena a wu hlambe swinene a tola ni mafurha ya nhlampfurha kumbe manwana, a fefile ni misisi a yi pfula nghedlhe. Mufana wunwana ni wunwana u hlova hi ku sabala njhovo le'yikulu leyi va nge i bencu.

Bencu leri ri endliwa hi dzovo ra nkonyana kumbe rhole . E ndzeni ku rhangisiwa nceka lowu va nge i xamantengu lo'wu binqiwaka kunene. E henhla ka xamantengu ku phaphisiwa nceka lowu' vuriwaka mpela. Se hi ko ku nga ta bohiwa bencu hambu njhovo ya dzovo ra ximanga kumbe rihi ni rihi. Leswi swi ambariwa e xisutini.

E hansi e mlengeni ku bohiwa marhonge ni timbhovu ni machovo lawa va nge i mikhupula. E henhla e mavokweni kona ku ngenisiwa mabendlela ni tiringi ni vusenga ni ^{ku} boha swisilikana ni mikhupula ni vuhlalu. E tindleveni ku ngenisiwa swingwavila ni vuhlalu. E nhlokweni ku bohiwa swisilikana ku tlhomiwa ni tinsiva ku boheleriswa ni tindhendo.

E sw'ambalwini swa kona ku khavisiwa-khavisiwa hi swivoni ni swipeneti ni titliloko ni swinying-nyingi swa vungqovi swa xilungu ni swa xitsonga. E mmirini ku gqokiwa xisokisana kumbe nwagaqisa kumbe hembe.

Madzovo ya tiyinghwe kumbe swimanga ni ya vamanghovo ni swiharhanyana swinwana ya rhandziwa ngopfu hi vachongoli va Vatsonga. Vuhlalu na byona i bombo le'rikulu ra vacini. Byona byi rhungeleriswa e sw'ambalwini; byinwana byi endla swingwavila hambu swifazani le'swi ambariwaka ngopfu-ngopfu hi vanhwana va kona.

Mucini wunwana ni wunwana u khoma nhonga kumbe hawu loko a cina. Vanwana va khoma ni matlhari. Tindhonga ta kona ti tala ku khavisiwa swinene-nene. Mkarhi yinwana i swigiya kumbe madukuza la'ya vatliweke ni ku khavisiwa swinene-nene hi ku kenya-kenyiwa ni ku thandhiwa hi nsimbhi ya ku gaya vusenga. Ku gaya i ku dzinga.

Mahawu ni matlhari na swona swi hlayisiwa swinene. Mahawu ya endliwa hi madzovo ya tihomu. Matlhari wona ya endliwa hi/nsimbhi le'yi tlhomiwaka e nhongeni. Na kona tlhari leri ri lotiwa ri kariha ni ku vangama swinene, kasi hawu rona ro boxa-boxiwa se ri ngenisiwa dzovo ro basa e ndzeni, leswaku ri ta vonaka mikhwazi-khwazi yo baza.

Mufana wa Mutsonga u titwa a ri wanuna loko a khome swilo leswi ni loko nyimpi yi tshuka yi pfukile u kota ku tilwela ha swona.

Mukhumbhi wunwana ni wunwan wu ni ngambhi ni ma^e qaphambheni wa wona. Ngambhi i musumi wa tinghoma leti vacini ni vahlaveleri va ti yimbeleleka.

Wunwana ntirho wa ngaabhi i ku qambha tinghoma le'tintshwa ni ku ti ayonzisa vanakulobye. Ku sume na kona i ntirho wa ngaabhi.

Ma qaphambheni yena u tirha ku rhanga e mahlweni ka vuthu ni ku xaxameta vacini hi ku yima ka vona . Lomu ku ciniwaka e mahlweni ka mipipi ya vanhu, vafana va yima hi ku yima ka vona, vanhwanyana na vona va yima hi ku yima ka vona, navo vabvana ni madoda ni makhehla, va yima hi ku yima ka vona .A ku laveki nquvavanga.

Xigubu na xona xi ni muchayi wa xona. Nayo nanga swi tano. Vanwana i vachayi va mhalamhala ni mpempe ni ngoma. Xigubu ni nanga ni mhalamhala ni ngoma ni mpempe e swi pfumaleki lomu ku chongoriwaka kona. Hi swo swi guduzelaka ni ku nyawuta vanhu la'va cinaka ni la'va ngo va vahlaleri utsena.

Loko xigubu xi sungula ngundu-ngundu wa xona kunwe ni ku chaya ka ngoma ni ku rila ka mhalamhala ni mpempe ni nanga swi vitana, ku to sala musali wa le ndzhaku, vanhu va ta ta va lo ntshi ! — vacini ni vahlaleri. Ivi ku ku mpoti ritshuri. Se hi kona u nga ta vona kee — nenge wu hoxiwa e henhla — wa ku chachula wa chachula — wa ku khinya wa khinya — wa ku thamuka wa thamuka — wa ku tiwisa hansi wa tiwisa.

Muchayi wa xigubu na yena i munhu l'a tshembhekeke e mukhumbhini wunwana ni wunwana hikuva xigubu xakwe hi xona xi vitanaka ni ku nyanyula vanhu. Naye muchayi wa ngoma wa nwi landzela. Vona lava vambirhi kunwe ni vachayi va mpempe ni nanga ni mhalamhala hi vona va kokaka mani na mani leswaku e ta e ntsakwini.

Loko ku za ku twala swona, mani na mani se u ta sungula ku tiva leswaku lahaya ku ni xa nchumu, ntlangu se wu sungurile. Se vanhu va ta ta va lo ntshi ! ku ta cina ni ku ta vukela kumbe ku hlalela.

27/4^x. (9)

Michongolo ya Vatsonga yi tiyisa vafana ni ku va nyika vuxaka-xakana ni ku va xihungaso e ka vona ni ku va tivisana

27/4^x (9 conf)

ni vanhu vo hambana-hambana ni ku va dyondzisa vuhleka-hlekani. Kasi tlhelo rinwana muchongolo wu hlanganisa vanhu wu va ha ntsako ni ku va susa xivunza ni ku va tsakisa e mimoyeni ya vona.

Hambi leswi muchongolo wu nga ntlangu wa tsakisa, a hi kanyingi wu helaka handle ka timholovo kumbe tinyimpi. Vafana kumbe vavanuna va tala ku lwa e muchongolweni hi mhaka ya ku tlhomiwa ka wunwana risiva, kumbe loko ku vuriwa lesweku vuthu rinwana hi rona ri nga tlula rinwana hi ku cina.

Ku nga lweriwa ni tintombhi loko majaha ya vuthu rinwana ya teka tintombhi ta vuthu rinwana hi ku ti gangisa. Kwalaho ku tala ku pfuka dzolonga le'rikulu, ivi majaha ya nqanuhana kumbe ya pfinyana kumbe ya gwazana hi matlhari kumbe ya mukulana hi michizo ni swigombo.

Kambe muchongolo wu nandziha loko wu hela handle ka dzolonga, vanhu va tihangalakela ku te zwee, phyuphyeee, va tiyela e makaya.

Muchongolo hi wona ntlangu lo'wukulu wa vafana va Vatsonga lo'wu tlulaka mitlangu hikwayo hi ku rhandziwa ka wona. I ntlangu wo tsakisa swinene.

~~End. S. 899~~

WGM

34. Nwampfokorho.

10. Lowu i tlangu lo'wu rhandziwaka ngopfu hi vafana va Vatsonga. Nwampfokorho i vito ra xivungu le'xi tiakelaka yindlu ya tinhi.

Vafana va Vatsonga loko va lava ku oya va tsona vanakulobye ngopfu tindzisana ta vona va va rhuma ku ya e xihlahleni kumbe e gungwini leri va va rhumaka e ka rona va ya vitana Nwampfokorho.

Loko wandzisanyana a ri karhi a endlisa xisweswo a yimbelela a ku :

"Nwampfokorho, Nwampfokorho, tona e kaya a ta oya," vanakulobye vona va karhi ku oya. Se u to na tlhela a ya e ka vona o kuma vuswa byi herile, bi ! Se va ta hleka va titsakerile. Hi wo mukumu ya ntlangu lowu.

ENDS. 899